

ШЫН

Совет Эвилелини Коммунисттик партиясынын
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттеринин,
ажылыч чоннар депутаттарының область Советинин органы

1953
июль
16
ЧЕТВЕРГ
№ 136 (2821)

ӨРТӨЗ 20 КОП.

УДУРТУЛГАНЫҢ КОЛЛЕКТИВТИГ ПРИНЦИВИН ШЫНГЫЫ САГЫЫР

Коммунисттик партия—совет нийтиледди организм болгаш сорук киирички күжү. Оон мерген угааның удурутлуугу туннелинде совет улус коммунисттик тургузуушкунунун херээнде бүгү делегейге төөгүлүг тийлелгени чедип алган. СЭКП-нин XIX съездинин шийтпирлерин партия амдыралга боттандырышкан, улус ажал-агыйын болгаш культураның бүгү адырларында улам ынайгы көдүрүшкүнүнү хандырған.

Совет улустун тургузуучу ажал-чорудулгазынга Коммунисттик партияның удурутлуугу улуг күжү болза, партияның хей чыдарынын дургузунда ажалдап кылган политиканын үндөзүндө Маркс—Энгельс—Ленин—Сталинның революст теориязы туруп турарында. Организастыг ажалды партияның иштими ажал-херектерин, күрүне ажалын, ажал-агый болгаш культура тургузуушкунун удурут методтарын сайыраңгайдыларын партия канчаар-даа аажок улуг ужуруду алып кылдыр көрүп келген болгаш көрүп турар.

Эвилелдешкен республикаларын компартияларынын ТК-ларынын, партияның область, хоорай болгаш район комитеттеринин партияның актив-биле кады СЭКП ТК-нын Пленумунун түннелинде чугаалажырынга холбаштыр бо хүннерде болуп турар пленумнары болза, партияның хүрээлединин кан дег быжыг чангыс эвинин, оон Төп Комитетин долгандыр партияның сырый катыжыны чыгарып көргүзүү болган.

Партияның болгаш улустун хоралыг дайыны, бүгү делегей империализминин агентизи Берияның кем-буруулуг үлгилерин килеңизшикчи биле кармап, бүгү партияның, бүгү совет улустун күзелин пленумнарын киржикичилер илередиң турар. Берияның партияга удур болгаш күрүнеге удур үлгилеринин узуктары-биле партиянын ТК-зынын алган хемчеглерин пленумнар карачанын шын, чогуур өйүндө болгаш шийтпирлиг алдынан хемчеглер кылдыр бүрүнү-биле чүүлдүг деп көрүп турар.

Берияның херээнден политиктиг оварымчыны алган турар болгаш эргежок чугула түннелдерин кылган турар деп СЭКП ТК-нын айтышкынарын барымдалааш, партия комитеттеринин пленумнары парторганизацыяларын ажал-чорудулгазында четпестерин шүгүмчүлдө, Төп Комитеттин салган сорулгаларын боттандыра талазы-биле хемчеглерин айтып турар. Партияның организастыг болгаш политиктиг ажалдык деңгелин бедиринче, партияның болгаш күрүне аппаратынын бүгү кезектерин партияның удурутлуугу бижыглаарыныч, партияның удурутлуугу принциптерин болгаш партия амдыралдын нормаларын ылап сагырыныч улуг кичээгейин салып турар.

Бистин партияныста партияны удурутлуугу дээди принциви болза, удурутлуугу коллективтин болуп турар. Коллективтиг эвес шийтпирлер кажан-даа, барык-ла кажан-даа чангыс талаалыг шийтпирлер болуп турар. Коммунисттик партиянын Төп Комитетинин марксесчи-ленинчи теорияның эртемниг үндөзүнде даанып турар чүгле коллективтиг политиктиг дуржулгазы, коллективтиг мерген угааны партияны болгаш чуртту шын удуртууну, партияның хүрээлединин эглиш дивизи болгаш сырый катыжышынын, бистин чуртка коммунизмни чедипшикниг тургузарын хандырып турар.

Партия организастыг бүрүзүгө удурутлуугу коллективтиг болуп принциптин эң шынгы сагыры эргежок чугула. Эң улуг парторганизацыяларын — Москванын, Ленинградтын, Киевин, Минсктин болгаш өске-даа парторганизацыяларын пленумнарынга партияны удурутлуугу эң чугула принциви болуп коллективтиг чорук болганчок-ла

үртинип турар деп чүве демдеглетинген. Чамдык партия организастыгында партия организастыгын сонгулдалыг чорунун дугайында СЭКП Уставынын негелделерин күүсетпей, партия комитеттеринин пленумнарын чыгырын хуусааларын сагывай, партия активинин хуралдарын доктаамал эвес чыып, ботшүгүмчүлдө болгаш ылангы адаандан өрү шүгүмчүлдө калбартырын хандырбайн турар.

Онаа хора болдурбайн пленумнар болгаш партия активинин хуралдары чокка эргтип, оларны аткаар чызып, сонгаарладан болуп деп чамдык партияны удуруткучулар бодап турарлар. Шак ындаг алдагалдыг позицияны, чижээ, Приморский крайның Михайловский райкомунун секретары эш Онуцин барымдалап турар. Ол районга үш ай дургузунда чүгле чангыс пленум болган. Тажик ССР-нин Кировобадский болгаш Куйбышевский районнарында партия активинин хуралдары дендин чорвар чыгып турар. Ол болза, партияның айтылган райкомнарын удуруткучулары айтырылганы райкомнарын кижигүнеринин болгаш партияны активин киржилгези чокка шийтпирлеп, ажалды экижидерде, ажал-агый болгаш культура тургузуушкунун элээн мергежилдиг удуртууну боттандырынга оларын дуржулгазын болгаш билгилерин ажалгавайн турары ол-дур.

Удурутлуугу коллективтиг дээр, принципталдыг бүгү шийтпирлерин ханызы-биле өөренип, бүгү талаалыг чугаалажылгага үндөзүлгөш үндүрери болуп. Коллективтиг чорукта—партияны удурутлуугу эң улуг күжү бар. Удуруткучулар чеже-даа дуржулгалыг болза, олар коллективтиг дуржулгазын болгаш билгилерин солуп шыдаас. Кандыг-даа удуруттуу органдар улуг дуржулгалыг кижилер бар, ол дуржулгалы ажаллаары шын шийтпирин хүлээп алгырынга, мергежилдиг удурутлуугу боттандырыныга дузалаар.

Удурутлуугу коллективтин үрээр чорук кол нургулайында-ла партияның удуруттуу органынын хуралдарынын эвээш киржикичилериг болгаш чогуур белеткел чок чорутууну турарында болуп. Чижээ, Хабаровский крайкомунун бюрозунун хуралдары дүвү-далаш-биле чыгынын турар. Бюроунун кижигүнери материлдарны баш бурунгаар албайн, хуралдар чоруп турда шийтпирлерин төлевилелдери-биле танышып турар. Шак ындаг байдалдыг турда айтырылгар илдепейлиг чугаалаштыр деп кордап болгаш. Ындыг практика удурутлуугу эзулуг коллективтиг чоруну боттандырынг моон-лактаары билдингир.

Элээн хей черлерге ажалдык эң чугула айтырылганын талазы-биле шийтпирлерин чамдыкта хүлээп аларда баштай өөренип көөр чорук чокка, партияның удуруттуу органынын коллективтиг чугаалашпайн анаа-ла ат салдырар арга-биле кылып турар. Ындыг шын эвес чевен методтарын Татар АССР-нин Дрожжановский райкомунун бир дугаар секретары эш Замалетдинов хереклеп турар. Эш Замалетдинов райкомунун бюрозун доктаамал ажалдылдар дугайында сагыш салбайн, принципталдыг айтырылганы хаая эвесте кара чааскаан шийтпирлеп, бюрозун кижигүнеринин болгаш райкомунун өске-даа секретарларын шийтпирлер-биле таныштырар чорукту чамдык таварылгаларда херектиг деп санавайн турар. Райкомунун бир пленуму бюрозун шийтпир чокка, райкомунун эш Замалетдиновтуң бодундан өске секретарлары пленумун дугайын хуралга чедир чүгле чартык шак бурунгаар билгенер.

Ажалдык ындаг методу партия комитетинин кижигүнеринин эргелерин бичелдип, оларнын харыс-салгазын суларадип, партияны органын удуруттуу ролун кудуладдып турар. Ол чорук партияның иштими

демократиянын каржызы-биле үрөп турары болуп. Ындыг таарымча чок чоруктар болза, кандыг-даа партия комитетин чамдыкта үндөзүлгөнүн шийтпирлер үндүрөр чорукка чедирер. Ажалга коллективтиг чорукту чөрчүп үрээринин түннелинде четпестер-биле болгаш азылгы чоруктар-биле демиселдин кол методу—чогуур шүгүмчүлдө болгаш ботшүгүмчүлдө хандырбайн турар.

Коллективтиг удурутлуугу принциви болза, партия комитеттеринин кижигүнери-биле, партия активи-биле, коммунист-биле сумележил, оларнын саналын дыннап турарын, оларнын шүгүмчүлдө санал-оналын тооп көөрүн партия органынын удуруткучуларында негеп турар. Чижээ, партиянын Чернигов хооркомунун секретары эш Стеценкоун хөй-хөй айтырылганы коллективтиг-биле шийтпирледейн, активтиг болгаш коммунисттеринин сумелерин тоовайн шүгүмчүлдө бодунун ат-алдарын суларадип чорук кылдыр шын эвес көрүп турары канчаар-даа таарышпас. Хооркомунун бир пленумун удуруттуу тургаш, эш Стеценкоу хооркомунун ону шүгүмчүлдө ажалдакчынын сөзүн каржызы-биле соксаткан. Шүгүмчүлдө бодундан ойзурун, оон чайлаарын оралдажып удуруткучулар ийи-чангыс эвес. Шүгүмчүлдө хостуг дүжүмөттөр партияга турбас деп чүве ындаг удуруткучуларга билдингир эвес бе.

Удуруткучуну хүлээлгези—шүгүмчүлдө партияны эзу-биле көөрүнгө үлегерин көргүзери, бодунун ажалын ботшүгүмчүлдө эзу-биле көөрү, шүгүмчүлдө болгаш ботшүгүмчүлдө хөгжүдеринге бүгү хемчег-биле дузалаары, чүгле массаны өөрөдери эвес, харын олардан база үргүлчү өөренири болуп. Кандыг-даа албан ажалда турар удуруткучулар шүгүмчүлдө кем-бир бодал-биле хүлээс, хуузунда бот-күзелин ажалды эрге-ажыктарында, партияның болгаш күрүне эрге-ажыктарында бек көрбөс ужурулуг. Партия ажалдакчыны болза, шүгүмчүлдө калбартырын эгелекчи болуп, шүгүмчүлдө шын уткуп ап, бүгү-ле үнелиг шүгүмчүлдө саналдарын хүлээп ап, ол шүгүмчүлдө саналдардан чогуур түннелдерин кылдыр хүлээлгелиг.

Коммунисттик партия бодунун кадрларын бектиг принципталдыг эзу-га, коллективтиг удурутлуугу эзу-зунга, тус-тус удуруткучуларын күзелин коллективтин күзелинге чазылып билер эзуга кижизидип турар. Коллективтиг-биле ажалдап билдери, тус-тус штеринин күзелин коллективтин күзелинге чагыртырда белен чорукту бисте эзулуг партияны эрестиг чорук кылдыр шак-ла ыначар адап турар деп И. В. Сталин айтып турган. Ындыг эрестиг чорук чокка, бодунун күзелин коллективтин күзелинге чагыртып билер чорук чокка—ол шынарлар чокка—коллектив чок, коллективтиг удурутлууга чок болуп.

Партия организастыгынын хүлээлгези—удуртулганын коллективтиг принцивин, партия комитеттеринин пленумнарын, партия активинин хуралдарын чыдылар хуусааларын дугайында, партияның бүгү органынын доктаамал ажалынын дугайында СЭКП-нин Уставынын негелделерин херек кырынга шынгы сагыры болуп. Партиянын иштими демократиянын чайгылыш чок боттандыры, коммунисттик партияның ажалдап кылган партияны удурутлуугу принциптерин болгаш партияны амдыралдын нормаларын сагыры—партияның бүгү ажалын улам көдүреринин, коммунизм тургузарынын оруу-биле бистин чуртувустуң бурунгаар чедипшикниг шийтпирлерин үндөзүлгөш болуп.

(«Правданың» июль 13-те мурнуку чүүлү).

Партия, чазактын болгаш улустун чангыс-эвинин күчүлүг көргүзүү (1 арын).
Областын сизген шөлдеринде (1 арын).
Партияның Төп Комитетин болгаш Совет чазакты долгандыр улам сырый катыжаалынар! (2 арын).

Көдээ ажал-агыйга партияны удурутлуугу экижидер (2 арын).
О. Биче-оол. — Советтер ажалында удурутлуугу күштелдирер (2 арын).
Дүжүт ажап алышыкыныга белеткелди күштелдирер (3 арын).
Н. Фигуровский. — Орус эртем-

нин чоргааралы болгаш алдары (3 арын).
Улус демократиянын чуртта-рында (4 арын).
ЮРИТИКТИГ КОНСУЛЬТАЦИЯ:
А. Тушков. — Херээженерин болгаш бичи уругларын күш-ажылынын камгалалы (4 арын).
Кореяда болушкуннар (4 арын).

Партияның, чазактын болгаш улустун чангыс-эвинин күчүлүг көргүзүү

Бистин чурттуу улустарының найралы быжыксын

ФРУНЗЕ. «Кызыл металл» деп мурнакчы бүүдүрүлгө чери хоорай заводтун ажалчынын болгаш албан-хаакчыттары СЭКП ТК-нын Пленумунун болгаш ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун доктаалынын дугайында дыннадыгы канчаар-даа аажок улуг кичээгей-биле дыннаанар. Механиктинг цехтин алдарлыг слесары А. Сергиенко сөс алган. Оон чугаалааны:

—Империализминин эзулуг сатылгыч хөлөзүлгөш, бүгү совет кижилеринин дерзин дайыны Берия бистин чурттуу улустарынын найралын эзерин, бистин Коммунисттик партияны чок кылырын оралдажып турган. Болбайн барган! Бистин төрөөн Коммунисттик партияны буржуаз дедир-төрүтүнүкчүнүн кара-сагыштыг хуулушкунун үзе шайкан, дайынчы чимээлешкенин сойгалап илереткен. Дедир-төрүтүнүн үлгеткенин эзугаар харыс-салганы чүктээр. А бистер, бисти партияның өөрөдип турары ышкаш, моон сонгаар-даа революстуг серемчүлдө бедирер бис. Социалисттик Төрөөн чурттуу күчү-шыдалын моон сонгаар-даа быжыглар дээш ам-да хөй күш-ажылыч куженишкенин салырын хүлээнир бис.

—Тайбыннын дайыннары бүгү-ле арга-хемчеглер-биле бистин тайбын тургузуушкунууска шаптык кабарын кызылып, совет чурттуу—улустар аразында тайбынны болгаш найралдын чөлөгинин күчүзүн сулардырын оралдажып турар. Ындыг дерзин дайыннарын бирээзи болза Берия болган-дыр. Коммунисттик партияга удуруттуу бистин улустуусу бүгү болгаш аязы-бүрү дайыннарын бодунун оруундан ширбип каавыдып чорана-даа, ширбип кааптар-даа—деп чылда кылдыр ийги цехтин мастери С. Басымбеков чугаалаан.

Партия кижигүну эвес херээжен ажалчы С. Алмусова мынча дээн:

—Совет Эвилелинде коммунизм тургузуушкунун улуг чедипшикенин төрөөн Киргизиянын чижээндө көрүп тур бис. Бистин хей националдыг күрүневиасты улустарынын найралы чыл келген тудум-на канчаар быжыгып турарын көрүп тур бис. Бүгү-делегийин реаксылыг күштеринин кандыг-даа чимээлери ол найралды божандалып шыдаас. Киргиз улус кезээде Коммунисттик партияның соо-биле чорутурун чайгылыш чокка шийтпирлеп алган. Бистин оруууска доора чыдарын

оралдашкан дайыннарга кээргел турбас.

Пос-таавы фабриказынын коллективинин хуралыга артыг машиназынын участогунун мастери О. Кочнева чүве чугаалаан:

—Өжөөтен авантюрист Берияны кем-буруулуг үлгелин узуткаарына партияның Төп Комитетинин хүлээп алганы чогуур өйүндө болгаш шийтпирлиг хемчеглерин долзуу-биле чүүлүзүп тур бис. Карьерист буржуаз дедир-төрүтүнүкчү, империализминин чалчазы Берия бистин партияны чок кытыр, оон хөй чыдар иштинде ажалдап алган политиканын капитализминин каттап тургузуунарынга чедирер ужурулуг дүжүп берикчи политика-биле солугуру салгап, партияның болгаш чурттуу удурутлуугу холга алдырын күзөөн.

СЭКП ТК-нын Пленумунун шийтпирин көдээ ажал-агый машина заводунун, ВЛКСМ аттыг дараанылга 3-абриказынын, типолитографияның коллективтери болгаш Киргизиянын найсылалынын өске-даа бүүдүрүлгө, албан черлери чангыс эп-сеткилдиг чүүлүзүнгенер.

(СЭТА).

Металлурктарның килеңниг сөзү

МАГНИТОГОРСК. Магнитогорсктин Сталин аттыг комбинатынын бүгү цехтеринге хөй кизи киржикичиги хуралдар болуп эрктен. Партияның болгаш улустун хоралыг дайыны Бериянын партияга удур болгаш күрүнеге удур кемниг херектерин илереткен партияның болгаш чазактын ап чоруккан хемчеглерин ажалчылар, инженерлер, техниктер болгаш албан-хаакчытар чангыс эп-сеткилдиг чүүлүзүп турар.

Хуралга санал берген кан экилдирчики Семеновтун чугаалааны болза:

—Бистин коммунизмге оруктап шийтпир чорукчулар доктаадыптар шак ындаг күш өртемчөйдө чок. Дайын кайында шургул келе, ол социалисттик күрүнеин күчү-шыдалын басып шыдаас. Коммунисттик партияны болгаш Совет чазакты долгандыр улам сырый катыжар бис, коммунизмнин улуг херээ дээш демиселге серемчүлдө болгаш чаныш-сыныш чок болуп бис.

Дараазында сөс алган блумингин улуг оператору Новостун чугаалааны болза:

— Коммунисттик партиянын Төп Комитетинин Пленумунун шийтпир-

рин ажалчылар ийи-биле деткип турарлар. Даштык капиталдын агентизи Берияны чогуур өйүндө сойгалап илереткен партиянын Төп Комитетинге өөрүп четирленис. Социалисттик Төрөөн чурттуу күчү-шыдалын быжыглашкыныч улаанган партияның XIX съездинин төөгүлүг шийтпирлерин күүседир дээш Магнитогорсктин металлурктары демиселди турар. Олар бешик беш чыл планынын бүгү оналдаларын хуусаа бетинде күүседирин, пландан ажыр хөй металлды бээрин хүлээнип турарлар.

(СЭТА).

СЭКП ТК-га бүгү улустун идегели кызыгаар чок

УЛЬЯНОВСК. Хоорайнын заводтарына болгаш фабрикаларына СЭКП Төп Комитетинин Пленумунун шийтпиринге тураскааткан ажалчы чоннарын хуралдары болуп эрктелген.

Малоиндустриальн шийтпирчилер заводунун коллективинин хуралына СЭКП хоорай комитетинин секретары эш Васильевтин илеткелинин сөөлүндө ажалчылар, инженерлер болгаш техниктер санал бергеш, Бериянын сатыныкчы үлгелдиглеринге боттардын килеңизшикниг совет улус-биле кады Коммунисттик

реткенер.
Токарь Бутусова мынча дээн:
Коммунисттик партияны болгаш совет улустун дайыны Бериянын кем-буруулуг үлгелдиглеринге кайгышкынычты болгаш килеңизшикниги илередиң тур бис. Бо бүгү делегей империализминин чазылдаан сатыныкчысы коммунизм тудуп тургузуп турар бистин улустууска хора чедирер дээш удурутлууга шургул кирген.

Бистин заводтун коллективни бүгү совет улус-биле кады Коммунисттик

партияның Төп Комитетинин Пленумунун шийтпирин чангыс эп-сеткил-биле деткип турар.

Бистер, совет кижилер, Коммунисттик партияны болгаш бистин төрөөн Совет чазавысты долгандыр улам сырый катыжар бис. Совет Эвилелини Коммунисттик Партиязынын Төп Комитетинге совет улустун идегели кызыгаар чок. Бистин ажалыныста четпестерин улам шийтпирлиг илередир болгаш шүгүмчүлдө база ботшүгүмчүлдө хөгжүдөр бис.

(СЭТА).

ОБЛАСТЫҢ СИГЕН ШӨЛДЕРИНДЕ

Сигенчи бригада

Улуг-Хем районунун Эйлиг-Хем сумуда Сталин аттыг колхозтун кижигүнери мал чемнери белеткээр чөкүшү салып турар. Колхозчулар сөөлү 5 хонуктарын иштинде 4 улуг сарат сизгенни тургузуп, 35 тонна силосту салган.

Коммунист эш Чамзырынга удурткан бригада шалыпчы ажалдап турар. Школачылар В. Чыдыл-оол, К. Март-оол, Бады-Суур олар улуг улустун деннели-биле ажалдап, бригадада шалыпчылар болуп турарлар.

Ниятинин малынга быжыг чем суур дээш

ХАНДАГАЙТЫ. (Радио-биле). Өвүр районун колхозчу ишчилери ниятинин малынга быжыг чем-суурну тургузарынга кызымак ажалдап турар. Сизген шөлдерин сугтарга, чаа шөлдерин аштап немештиреринге бо чайын биче эвес ажалдар кылдырган.

Амгы үеде колхоз шөлдеринде сизген белеткээр ажал массалыг калбарган. Баштайгы беш хонукта 960 центнерин сизге бөлүп сараттаан.

татамган. Бо талазы-биле «Коммунизмге орук» колхоз районда мурнап турар.

Колхозтун Солчур. Хандагайты база Улаатай шөлдеринде 63 кизи ажалдап турар, оларда сизген кестирер 6 машиналар, айттын 2 дыр-баштары, холдуң 43 кадырлар болгаш 25 дырбаштары бар. Июль 12-ге чедир 50 тонна ажыг сизгенни бөлүп сараттаан.

Четпестерни дүрген чок кылдыр

Кызыл районун «Бай-Булуң» көдээ ажал-агый артелинин сизген шөлүндө сизген кезер 5 машиналыг 46 кизи ажалдап турар. Олар июль 1-ден 10-га чедир 40 тонна сизгенни кезип белеткээр. Моон ап көөргө, сизген кезилдизинин темпизи кончуг оожум чоруп турары тодаргай-дыр.

Машиинистер Ензак, М. Петраков олар хүнде бирээзи-ле 4 га черин сизгенни кезер тургаш, 4,5—5 га чедир кезип турарлар. Сизген билер, сараттаар ажалдарга эштер О. Кара-оол, Танов, К. Кара-оол олар хүн нормазын үргүлчү ажыр күүседип турарлар. Сизгенчилерин иштинде 64 харлыг Кудерек ашак ак-сеткил-

диг ажалдап, ниятинин ашы-чемин өй-шаанда эки белеткеп турар.

Бир эвес шурпу колхозчулар бо мурнакчыларын деннели-биле ажалдаан болза, сизген белеткел моон шуудай берген турары чугаа-жок. Машиинист эш О. Паржан сизген кезер нормазын 75 хуу күүседип, кончуг куду деннелиг ажалдап турар.

Сизгенчилеринин туралгалында шийтпир, агитхуудус, хана солуну болгаш көсүк агитациянын өске-даа хемчилер чок. Сизгенчилерин ортузунда беседа, номчулга дээн ышкыш агитация-массалыг ажалдар болгаш организастыктың турар.

ССРЭ-нин Дээди Советин чыылдырар дугайында

ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун Чарлыы

ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун Дээди Советинин бешки сессиязын 1953 чыл-доктаадыры болза:

Совет Социалисттик Республикаларын Эвилели-

нин Дээди Советинин бешки сессиязын 1953 чыл-дын июль 28-те Москва хоорайга чыылдырар.

ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль, 1953 чылдын июль 14.

Дүжүт ажаап алышыкынынга белеткелди күштөлдирер МТС-тиң механизаторлары

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районун шөлдеринде бо чылым тараа чаагай үнүп турар. Элекшылдык дүжүттү чидирг чокка ажаап алырынга Чадаана МТС-тиң механизаторлары хынамчалыг белеткенип турар.

МТС-тиң капитал септелгеде кириген 4, агар септелгеде 6 комбайнары ам бүрүн доозулган, ол ышкаш «МГ—1100» деп 4 молюлкалар база беле болган. Моол-биле кады МТС бо чылым 4 чаа комбайн-иер база алган.

Бо чылдын дүжүдүн чогуур өйүндө ажаап алырынга холбаштыр 14 чаа комбайнларны белеткеш тургаш, ам 15 кижини эки өөредип турар, билг беддериниң кезээки бөлүмнери база ажылдап турар. Техникти мергежилдик шингээдиш алган, боттарынын комбайннарын

ажыглап болур кылдыр белеткеп алган. Полешук, Дондук, Көнөв, Ко-наков, Очур-оол ышкаш механизаторлар МТС-те хөй.

Дүжүт алышыкынынга белеткел-дин чоруп турарынын үезинде ил-рээч четпестерни узуткаар, ажыл-дын темпизин дүргөдөй, шынарын беддер сорулга-биле партиянын хуралын 2 катап чылдырып чугаа-лашкан, бүдүрүлгенин база шехтер-нин хуралдарын эрттирип турган. Мурнакчыларны көргүзүп самбыра-зык чырыдып, хана солунунга, шехтерде агитхуудустарга четпес-терни үргүлчү илередип турган.

Амгы үеде МТС-тиң механизатор-ларындан 3 кижини курорттарда, элээн каш кижини районда дыштанып турар. Олар чаа дүжүттү чидирг чокка ажаап алырынга улам немеш-кен күштер-биле кирерлер.

Мурнакчы бригада

Чөөн-Хемчик районун Хорум-Даг сумуда Жданов аттыг колхозта Ча-даана МТС-тиң трактор бригадасы-нын бригадирин комсомолчу эш М. Кошкар-оолга баштаткан анык механизаторлар бо чылдын чайгы чер андарылгазынга 180 га черни чарар тургаш, июль 25-ке чедир 225 га кылдыр ажыр күүсеткенер. Оон кырынга июль 1-ге чедир 120

га черни база андарганнар. Ук бригада ам күсүк чер андарылгазы-нын планы дээр ажылдап турар.

Бригаданын анык трактористери О. Сюрюн-Сот, М. Сүгөлдөй, М. Шоома олар хүнде 4,5 га чер андарар норманы 6—7 га чедир ажыр күүседип турарлар.

М. СЫНАА.

Колхозта ногаа ажаалгазы

Чөөн-Хемчик районун Шими сумуда «Большевик» колхозтун но-гаа ажаар бөлүү ногаа культу-раларынын ажаалгазын эки чорудуп турар. Херэженер М. Лама, И. Долчунак, М. Серин олар эң су-сакалч ногааларын суггарылгазын хүн бүрүде чорудуп, хүнде ажыл нормазын 130 хуу чедир күүседип турарлар.

Суггарылгадан ангыда олар но-

гааларынын бок үнүштерин үргүлчү аштап арылдап турарлар. Оон түн-нелинде 12 чүүл ногаа культу-раларын үнүжү чагаай. Ногаа куль-тураларын тарып олуртурунга бол-гаш ажаап өстүренинге өөренип алган эш Серенмаанын ук ажылды эки айтып, удуртуп турары-биле колхоз бо чылым ногаанын эки дү-жүдүн чугаажок алыр.

Х. АРАКЧАА.

Дүк дүжаар планын күүсеткен

Улуг-Хем районда Киров аттыг көдээ ажил-агыг артелиниң тус-кайлап тургускан хой кыргыыр бөл-лүүчү эрестиг күш-ажылынын түн-нелинде олар 4600 хойнук кыргыл-дазын эрте дооскаш, күрүнге дүк дүжаар планын күүсеткеш, пландан лашкаар 3000 килограмм дүктү база дүжааган, ам ол дүктүн өртээ-

биле бир чаа автомашинна садып алыр деп турар.

Хой кыргылдазынга ажылдап тур-ган колхозчулар эштер Долбаа, Долбааккай, Суужукпай олар кижини бүрүзү хүнде 20 хой кыргыыр тур-гаш, 30—32-ни кыргып, мурнакчы-лар болуп илерээнер.

В. ШОЙДУН.

200 хойдан 200 хураган

Кызыл районун Баян-Колда «Х улуг хурал» колхозтун мурнакчы хойжуу эш Х. Чыргал 1949 чылдан бээр нийтинин хоюн малдан келген. Ол малдын чаш төлүн чыл бүрү менди камгалап ап, доруктуруп кел-ген. Эң баштай оон хүлээп алганы 150 баш шээр мал ам 400 чедир өс-кен.

Дуржугалыг хойжу 1953 чылда улуг чедишкенинг болган. Төрүүр 200 хойдан 200-хурагайны менди ап, доруктуруп турар. Ам оон хойлары чайгы оларда эки өзүп семирип тур-ар.

Д. БАЙЫР-ООЛ.

Малчыннарнын күш-ажылы

Бай-Тайга районун Молотов аттыг көдээ ажил-агыг артелиниң малчыннары малдын чаш төлүн до-руктуруп алыр талазы-биле улуг чедишкенинг болуп турар.

Өшүкү кадарчызы эш С. Маадыр-оол 160 өшүктөн 163 анайны, эш Х. Кожагар 70 инектен 70 бызааны, Х. Дамбий 180 өшүктөн 180 анайны менди ап, ам азырап, олардыч эс-миртип турарлар.

Колхозтун чылгы малын 4 кезек черде, хой, өшкүзүн 16 кезек черде, инек малын бир черде чайлагалдып турар. Чайлагалашкында малдын баш саны менди, күш-дегилини эки семиртип дээр малчин буюу харысалгалыг ажылдап турары-биле тус-тус черлерде малдарын де-гилдези эки болуп турар.

Х. АЛЕКСАНДР.

Америк эрге-чагыргалар совет шыдыраачылар-биле маргылдааны үзүп турарлар

Бүгү-эвилелдин шыдыраа секциязынын даргазынын оралакчызы эш В. А. Алаторцев-биле беседа

Совет болгаш америк шыдыраачыларнын командаларынын аразында Нью-Йоркка болур шыдыраа маргылдаанын организастан турда, совет шыдыраачылар Нью-Йорк хоорайнын даштыгыча, эң ылангыя шыдыраа маргылдаанынын үезинде совет шыдыраачыларнын дыштаны-ры-биле КНО-нун чанында ССРЭ-нин төлээ чериниң бергени Гленков хоорайда чайлагже барбас деп америк эрге-чагыргалар ындыг чорук кылган деп парлалгага меделгелен болгай.

Ол дугайында Бүгү-эвилелдин шыдыраа секциязынын даргазынын оралакчызы, шыдыраа талазы-биле делегей мастери эш В. А. Алатор-цевтен ук айтырыгнын талазы-биле канчаар көрүп турарыл дээринин талазы-биле чугаалаарын СЭТА-нын корреспондентизи дилээн.

Совет болгаш америк шыдыраа командаларынын аразында маргыл-дааны Нью-Йоркка организаастарынын инициативазы америк шыдыраа федерациязындан үнген болгаш Де-легейниң шыдыраа федерациязынын даргазы дээрги Рогард ук маргыл-даага киржиринин чалаалгазын Бү-гү-эвилелдин шыдыраа секциязынга чоруткан деп чүвени чуну-даа мур-нунда демдеглекеп тур мен—деп эш Алаторцев чугаалаан.

Бүгү-эвилелдин шыдыраа секция-зы ук чалалганы күзелди-биле хү-лээп албышаан, АКШ-че ол чорук-биле чорааш, элээн каш чыдарнын мурнунда Совет Эвилелинге кээп, бистиң совет шыдыраачылар-биле маргылдаага чоран америк шыды-раачылар-биле ужуражыр деп бо-дан. АКШ-че баарынын чөпшээр-лин совет шыдыраачыларга бээрде, совет шыдыраачылар чүглө Нью-Йорк хоорайга чурттаар болгаш ук хоорайдан дашкаар кайнаар-даа барбас деп АКШ-тын күрүне депар-таментизинин меделгели биске хөл-чөк элдептиг болган.

Нью-Йорк хоорайдан чүглө 12 миль черде туруп турар Гленков хоорайже совет шыдыраачыларнын баарын хоруп турар ындыг негелде-ни совет шыдыраачылар канчап-даа хүлээп ап шыдавас. Негелде ындыг болур болза, Бүгү-эвилелдин шыды-раа секциязы, совет шыдыраачылар америк шыдыраачылар-биле Нью-Йоркка болур шыдыраа маргылда-зынга киржип шыдавас-тыр деп са-нып турар.

Бүгү-эвилелдин шыдыраа секция-зы болгаш совет шыдыраачыларнын командалары ук негелдени хүлээп албаска, АКШ-тын юстиция министр-ствозу биле АКШ-тын күрүне департаментизи шоодунчуг харыны бергенер. Чүл дээрге, Гленков хоорайда совет чайлагга совет шыды-раачылар барып болулар, ынчалза-даа олар чүглө Гленков хоорайда чайлагга чүглө хүндүскү үеде баар эргелиг болгаш баар санында чур-тун эрге-чагыргаларындан онза чөпшээрлиди алыр ужурул болуп турар. Совет шыдыраачылар Нью-Йоркка келгеш, Нью-Йорктун чанында совет бажынга хонар эрге чок болгаш ук бажыкче чүглө хүндүс-барып болулар деп америк эрге-чагыргалар ындыг-даа меделгели кылганар. Оон артык мугулай чү-вени бодап тывары берге ышкаш-тыр!

АКШ-ка баарынын ол чаа негел-дези канчап-даа хүлээп алдымас болгаш улустар аразынын хүндү-дежилгезининиң нийти хүлээп алдын-ган дүрүмнениң үрөп турар чорук болур-дур деп Бүгү-эвилелдин шы-дыраа секциязы болгаш совет шы-дыраачылар оон өскээр санаар ар-газы чок деп чүве тодаргай билдир-гир-дир. ындыг чүүлдер улустар аразынын культураалыг, ылангыя спортчуг харылдааларын хөгжү-дериңге кончуг шалтык болуп турар деп бодунуң беседазынын төнчүзү-дө эш Алаторцев чугаалаан.

(СЭТА).

Уруглар аслизин каян тургузарыл

Колхозка уруглар аслизин болза, бичин уругларны арыг-шевер өстү-ренинге болгаш ие-херэженнерни нийтинин ажилынга кирештирип, оон-биле колхозтун орууларынын кө-вүдедиринге болгаш колхозчуларнын боттарынын материалдыг байдалын экижидеринге улуг ужу-дузалыг.

Ындыг турбуже, Сүт-Хөл райо-нун Хөр-Тайга сумуда Сталин аттыг колхозтун баштаар чери 1952 чыл-дан бээр уруглар аслизин тудар деп шиптирлел келген болза, мынчага чедир түннел чок болуп турар.

Колхозтун бүдүрүлгө планында уруглар аслизиниң тудуунуң чарыг-далын көрүп каан турбуже, баштаар чер ук планын күүседиринче сагыш салбайн турар.

Январь 1-ден июнь 1-ге чедир чаш уругларлыг 38 колхозчу херээ-женнер нийтинин ажилынга кириш-пээр. Бир эвес уруглар аслизин тур-ган болза ол херээженнер колхоз бүдүрүлгезинге эвээш эвес ажилды кылган турар ийек.

О. ЧАШ-ООЛ.

Орус эртемниң чоргааралы болгаш алдары

205 чылдын мурнунда, 1748 чыл-дын июль 16-да улуг орус эртемден Михаил Васильевич Ломоносов бү-дүмелдерин болгаш энергиянын хев-ээр камгалатыны артарынын хоой-лузун ажиткаш, оон эртемниң то-даргайлаашкынын кымы-даа мур-нап берген. Ол хоойлу дугайын Ло-моносов «э-не сурагалык база э-не эртемден Леонард Эйлерге» Эр-темнениң Петербург болгаш Берлин академияларынын кежигүңүнге би-жезин чагаазынга дынайткан.

М. В. Ломоносовтун чагаазы— канчаар-даа аажок эртем ужу-ду-залыг документ болган. Чүүлдерин механиказынын болгаш аарташ-кын күштеринин шынарынын айты-рыгыларынын талазы-биле улуг эр-темденни оригиналдыг идеялары-нын болгаш бодалдарынын аразында моон алаанда байдал көргүзүнгөн.

«Бойдуста болуп турар бүгү-ле өс-керлишкиннер, кайы бир чүвеге кандыг бир чүве немешкен болза, ол чүве өске бир чүведен казытына бээр кылдыр болуп турар. Чижээлээрге, бир чүвеге кайы хире материя немешкен болдур, өске чүве ол хирени чидирер, уйгууга чеже шакты чарг-даар болдур мен, ол хирени сергек болгаш өске-даа чүүлдерден чарып ап турар мен. Ол дээрге—бойдустун бүгү нийти хоойлузу-дур, ынчангаш ол, шимчээшкинниң дүрүмненинге база неперээр: бир чүве бодунун идишкини-биле өске чүвени шим-чээшкинче хөдөлдирер, ону шим-чедиринге кайы хире күш дамчытын-ган болдур, бодунун шимчээшкини-ден ол хирени база чидирер».

Ломоносовтун хоойлузу—бо үенин аажок эртемниң канчаар-даа аажок улуг тудуунуң үндезинде чыдар эң-не улуг эртемниң байы-дышкынын бирээзи болуп. Бистин хүннеривисте ол дээрге, чаа-гаар-ла боду билдингир болгаш эр-темниң-ле кижини бүрүзүнне тодаргай ышкаш сагындырар. Бичалза-даа ийи чүс чылдын мурнунда бүдүмел-дин хевээр камгалатыны артары-нын чүглө идеязын безин ажык чу-гаалаар дээр болза, үндезин ханы

чанчылга болгаш ол үениң эртемден делегейинде нийтиге хүлээп алдын-ган үзел бодалдарга мырынай удур-лашкыч—эртемчейни чаа өзү-биле материалисчи билериниң шыныны-га чайгылыш чок бүзүрел негетинин турган.

Ломоносов чурттап, ажылдап тур-ган үеде эртемденер болза, «дензи-летинмес» материя дээр—флогистон теплород, чырыктын болгаш элек-тричествонун материязы туруп турар дийчип турганнар. Физиктиг болгаш химиктиг чорудулгаларга ол матери-алдарны чугула ролдуг дийчип тур-ганнар. Чижээлээрге «дензилетинмес» флогистон «довуракка болгаш чу-гайга» каттыжар, олар металл болуп хуулуп шыдаар деп санадып турган-нар. Катап тургузукчу чорудулгалар-нын ындыг хевиринге бүдүмелдериниң дензизи өскерли бээр чорукту анаа-ла херекке албайн тургулаан. Ол-ла үеде янзы-бүрү чажыт «куштерниң» дугайында бодалдар калбак непер-ээр турган, олар бойдуста болуп ту-рар янзы-бүрү болушкуннарнын болгаш өскерлишкиннерин чылда-гааны ышкаш сагындырар турган.

Ломоносов бодунуң эң баштайгы диссертацияларынга-ла ындыг янзы-лыг метафизиктиг бодалдарны буруу деп көргөн. Бодунун үндезинде ханы материалисчи, бойдус эртемниң бүгү улам ынай хөгжүлдезинин үнер дөзү болур мырынай чаа эртем сис-темазын ол хөгжүткен. Ломоносов тода болгаш туулугна чедир матери-алисчи турушка турган. Оон чаар-тыкчы чоруун болгаш кайгамчыктыг эртем чедишкениннин шак моон ди-лезе чогуур.

Атомистика, өскээр чугаалаарга, атом-молекуляр өөредиг Ломоносов-тун теориязынын болгаш дуржулга шимчиледдеринин кол өзээ болуп. Эртемге өзүлүг шыныч революсчу эртемден болза, ол теорияга доктаа-ваан болгаш оортан чугула шыныг түннелди кылдыр, эң-не янзы-бүрү физиктиг болгаш химиктиг болуш-кунарны база чорудулгаларны тай-ылбырлаарынга атом-молекуляр өөредин тайылбырлаар дээр бүгү-

ле аргаларны хереглээн. Эйлерге би-жезин чагаазынга Ломоносов болза: «чаа чүүлдер хөй, ынчангаш улуг кижилерин хүлээп алганы улуг бо-далдарга оон хөй кезин удурлашы-как корпускулярлыг философиянын бүгү системазын» ол парлап үндүрүп болуп.

Ломоносовтун «Корпускулярлыг философиянын системазы» болза, чаа эртемниң үндезининге тургустун-ган, материянын кинетиктиг теория-зын чылыгнын механиктиг теориязын болгаш өске-даа чугула теорияларын чогаадырыга эккелген. Бойдустун эң-не чугула хоойлузу—бүдүмелдин болгаш энергиянын хоойлузун ажа-дарынга ол-ла теория эртемденни чед-дирген. Янзы-бүрү болушкуннар-нын чылдагаанарын бодавышаан, Ломоносов химиктиг чорудушкун-нарны чүглө атомнарнын болгаш корпускулярлыг (бүдүмелдерин эң бодун кезектериниң) кады хөдө-лишкини деп тайылбырлаан боду-нуң системазынга чаяагар бүткен бурган күштер дээр чүүлдерин бол-гаш «дензилетинмес» материяларны хүлээп көөр чорукту болдуруп шы-давас турган. Эртемниң бүгү улам ынай хөгжүлдезинин үндезин бол-ган бодунун хоойлузун Ломоносов химиктиг болгаш физиктиг чоруду-лгаларнын арыг материалисчи тайыл-бырлаашкынын үндезининге ажит-кан.

М. В. Ломоносов бодунуң ажи-дышкынын чугулазын, оон нийти теориялыг болгаш практиктиг ужу-дузанын эки билип турган. Тодарадылганы бодунга эртемден болза, бүдүмелдин болгаш энергия-нын бүгү нийти характерин шыйган, ону эртемнениң үндезин деп ол са-наан болгаш моон соңгаар боттары-нын дуржулга-шиччилед ажилынга ол хоойлуну бичимдааларын, хими-ктиг болушкуннарны «хемчег болгаш деизи талазы-биле» өөрини химиктерден негеп турган. Ло-моносов бодунуң хоойлузун дуржул-га-шиччилелге бадыткаан болгаш эртемде шын эвес, метафизиктиг үн-дезилетинген бодалдарны оон-биле

ап октаан. «Чылыгнын болгаш соок-тун чылдагаанынын дугайында бо-данышкынын» деп диссертация-зынга-ла XVII чүс чылдын сурагалыг эртемдени Роберт Бойлнин бода-лыгын шыгыг удурлашып турган, ол эртемден болза, өртедишкин кылты-га металлдарнын дензизи улгадыр, ынчангаш металлдын иштиңче отун кезектери киргеш, ук металлды «бы-жыг болгаш дензилетинер» кылты-тар деп тайылбырлап турган. 1744 чылда-ла Ломоносов болза, бүдү-мелдин дензизи хевээр камгалатына-рын илеязын камгалавышаан, ол болза, өртеткен металлга агарарын каттыжары болур-дур, а күгүрүн чалбыжынга металл изий бээр та-варылгада—анаа күгүрүн каттыжар-дыр деп Бойлнин дуржулгазын ол тайылбырлаан. Ломоносовтун бо-далы-биле алырга «ол сурагалыг ав-торнун өске дуржулгалары—шынап-ла элээн көргүзүлгү болза-даа, чер-ле ам-даа сезилгенчиг болуп турар».

Ынчангаш оон соңгаар ол боду-нун тургусканы химия лаборатория-зынга Бойлнин бадыткаашкынын хынаан, 1756 чылдын дургузунда ла-боратория ажилынын дугайында от-четта Ломоносовтун моон алаанда бижилгези бар: «Арыг изигден ме-таллдын дензизи немериж бе деп чүвени шинчилеп көөр дээр, эзилди-рип кылган быжыг шыл савага дур-жулгалар кылдыган. Алдарлыг Роберт Бойлнин бодалы меге-дир деп ол дуржулгалар көргүскенер, чүге дээрге, дашкаарткан агаар кирибеске өртеткен металлдын де-нзизи чангыс хемчеге хевээр артар» 1748 чылда Эйлерге чагаазынга ме-таллдарнын өртедишкининиң чоруду-лгазынга (кальцификация) агаар-нын ролунуң дугайында деми-ле бодалды база илереткен. «Эзилди-рип турар чүвеже үзүктел чокка агып кирип турар агаарнын бичин кезектери болза, деми чүве-биле хожуга бээр болгаш оон дензизин улгатырар».

Ломоносов болза, физика болгаш химия-биле ажилдарындан барык долзуу-биле үнгеш, төөгү болгаш литература ажилдары оон кичээл-гейин долу элээн турган чыдарында безин бодунуң ажитканы бойдус-

тун бүгү нийти хоойлузунын ханы эртемниң ужу-дузанын билгеш, анаа дедир эглип турган. Чижээ дээр, «Материянын болгаш деизи-нин сан харылдааларынын дугайында» деп бодунуң диссертациязын Эйлерге чагаазынга ышкаш база-ла ындыг чугаалаарга бодунуң хоойлу-зунуң тодаргайлаашкынын ол база катаптан.

Корпускуляр философияга болгаш чогаатынган чаа теориялыг бодал-дарга үндезилээш, Ломоносов кал-бак хемчээлдиг ажилды чоруткан, бодунуң бүгү эртемниң системазын анаа тайылбырлаар бодан. Ол ажилдын чамдык чугула кезектери чаа эртемниң—физиктиг химиянын тыптырынга чугула үндезин болуп, бистин хүннеривисте четкенер. Бо талазы-биле Ломоносовтун ажилдарынын шынары болза, өртемчейни материалисчи эртемниң шинчилээр-нин бодалдарынын калбаан, долу болгаш логикалыг болуп турарын илереткен. Ломоносовтун физиктиг химиязы болза, XVIII чүс чылда химия талазы-биле эң чугула класси-киктиг ажил болуп.

Эрги хоозун шажынчыларны дет-киринден шиптирлиг ойталап, чаа эртемни чогаатышпаан, Ломоносов оон үезинде албалда күжү-биле тур-ган эртемге оон-биле бодун удур салган. Ынчангаш чүглө чамдык мурнакчы болгаш ырак көөр эр-темденерин талзындан оон теория-ларын хүлээр болгаш билер боор деп ол кордап турган. Олар-биле, эң ылангыяда Эйлер болгаш Рих-ман-биле эртемниң чоокшулаашкыны болгаш найралдыг харылдааны ол тудуп турган.

Улуг материалисчи, чаа мурнакчы эртемниң тургузукчузу Ломоносов-тун ову-р-хевир болза, делегейнин бүгү мурнакчы эртемденеринге чок болгаш унелиг. Бичалза-даа буурап дүжүп турар капитализмнин эрге-ажыктарына согур өзү-биле бараан болуп турар, хожундагы реаксы-лыг идеялардан сырбактанар шак ындыг эртем ажилдакчыларынга улуг орус эртемден ам-даа коргун-чуг илередикчи болуп турар. Оон алы — эртемде хоозун болгаш чы-дып калган чорук-биле эптеш чок демселдин тугу болуп.

Ломоносовтун дугайында бодалды безин капиталистиг делегейде өш-вөөн болгаш калчаалыг улушкун-биле уткуп турары хөй эвес, ол ыш-каш байдалды Ломоносов боду-даа янзы-бүрү реакционерлерден бол-гаш буужар-бак чешкиччилерден дыннап чоран.

Ломоносовтун ажитканы веществ-вонун болгаш энергиянын хевээр камгалатынарын хоойлузу болза, бо үенин бойдус эртемниң болгаш техниканың быжыг сууру болуп тур-ар. Анаа үндезилетингеш, эртемниң улуг ажыдышкыннаар болган, бо үениң химия эртеми тывылган, ол эртемни орус шейлеринин өске улуг чедишкенинери—Д. И. Менделеев-тин периодчу хоойлузу болгаш А. М. Бутлеровтун химиктиг тургузушкун-нун теориязы туулугна чедирген. Бистин хүннеривисте атом тургузуу-нун айтырынын өөренер болгаш атомнун энергиянын тайбың сорул-га ажилдаар талазы-биле канчаар-даа аажок улуг базым кылдыган.

Бо үениң эртемниң үндезилекчи-леринин санынга улуг орус эртемден Ломоносовтун адын ыттаваан ы-ндыг химия талазы-биле кандыг-бир эки өөредилге ному делегейде чок. Ломоносов—бүгү кижини төрелгенге сурагалыг болгаш оон-биле кады бис-тин ада-чурт эртемниң культу-разынын чоргаары, алдары болуп.

Совет улус Коммунисттиг партия-нын удуртулгазы-биле коммунисттиг шиптирлелдин тургузушкунуң кон-чуг улуг айтырыгларын шиптирлеп турда, кажан бистин чуртувус деле-гейде эң-не мурнакчы болгаш деп-шилгелиг чурт болуп, мурнакчы эр-темниң болгаш культураның тук тудукчузу, тайбынын болгаш де-мократиянын чөлөнгичи болуп тур-да, улуг төөгүлүг чаргышкынар-нын үезинде ССРЭ-ниң ажилчы чоңу делегейин улуг эртемденериниң бирээзинин дугайында болгаш эртемниң төөгүзүңге үени кыл-ган кижиниң генийлиг ажыдыш-кынарнын дугайын улуг чоргаар-ланышкынын сагыш сеткили-биле турскаап турар.

Н. ФИГУРОВСКИЙ, профессор, химия эртемнениң доктору.

Улус демократиясының чурттарында

Кыдатта чаа санаторийлер болгаш дыштанылгачы баычтары

ПЕКИН. Амгы үеде муу-муу кыдат ажилчы чоннар дыштанылга баычтарында болгаш санаторийлерде дыштанып турар. Эрткен чылын 51 санаторийлерге болгаш 35 дыштанылга баычтарына 150 муу ажилчылар боттарынын дыштанылгазын эрттиргенер. Ат-сураглыч черлер Ханжоу, Циндао, Бейдайхэ болгаш өске-даа черлерде дык хей дыштанылга баычтары болгаш санаторийлер эрткен чылга бодаарга бо чылын дык хей санын дыштанылгычлары хүлээп алыр.

Республикада чаа-чаа дыштанылга баычтары болгаш санаторийлер туртунган. Июль 1-де Кантон чоогунга Кантонун болгаш Гуандун можунун бүдүрүлгелериниң ажилчыларынын болгаш албан хаагычтарынын санаторий ажиттынган. Ол санаторий Чжунцзян хемин эриянде чурумалдык черде турар. Июньнун ийи дугаар чартында Нэйцзян хоорайда, Сычуань можда Муруну-Барыны Кыдаттын демур-орукчуларынын дыштанылга баычтары ажиттынган.

Албанияның ССРЭ биле найыралының Ниятилелдин ажил-чорудулазы

ТИРАНА. ССРЭ биле Албаниянын найыралынын Ниятилели ийи чурттуу аразына культурулу хайрылааларын быжыглаарына болгаш хөгжүдерине аякдагышан, ССРЭ-де социалист тургузушкунун дуржулгаларын калбаа-биле пропагандалап, совет улустун амыдыралы-биле болгаш чедикчиинери-биле албани ажилчы чоннары таныштырып турар.

Көдээ ажил-агыч, эртем, эргелер, медицина болгаш өске-даа айтыргалар талазы-биле Ниятилелдин комиссиясы Ниятилелдин районнада организациаларынче яны-бүрү политиктиг болгаш эртем темаларлыг база культура айтыргаларынын талазы-биле чүс-чүс лекцияларын болгаш өске-даа материалдарын чоруткан. Бо материалдар үндэсизденген ажилчылар-биле, тараачынар-биле болгаш интеллигенция-биле конференцияларын, консультацияларын, беседаларын чорудуп турар. Мурнакчы совет ажилчыларын дуржулгаларын непередиринче

улуг кичээгенин Ниятилел салып турар. Ниятилелдин салбырлары чаксы тарылгага белеткел үезинде 100 муу хире тараачынарын мурнакчы совет агротехника-биле таныштырган 1400 конференцияларын эрттирген. Оон түнелинде барык-ла 4800 гектар шөл дөрбелчин-уулакча арга-биле тарытынган, мал болгаш чер ажилчыны өске-даа совет методтары ол ышкаш ажыглаан.

Мурнакчы совет ажилчынар Чурсинов, Муханов болгаш өскелерин-даа куш-ажыл методтарына алдар болдурган конференцияларга 5800 кижи киришкен.

Ниятилел болза «Найырал» деп 6 муу экземпляр тиражыг сеткүлүдү болгаш «Совет колхозчу» болгаш «Совет ажилчын» деп брошюраларын парлап үндүрүп турар.

Чартык чылдын дургузунда Ниятилелдин кижигунеринин саны барык-ла 10 муу кижи чедир өзүп, нийти саны 63,5 муу кижи четкен. Ниятилелде 3175 чер-чер организациалары санатынып турар.

Болгар улустуң чаагай байдалының өзүлдөзү

СОФИЯ. Болгарияның улус ажил-агычының бирги беш чыл планынын күсселделери болгар ажилчы чоннарынын материалдыг болгаш культурулу денелинин дык өзүлдөзүн хандырган.

Болгарияның телеграф агентилелин медээлеп турарын эзуаар алдыр, беш чыл планынын үш чылдарынын дургузунда национал орукча чылда ортумаа-биле 13,8 хуу өскөн. Болгарияның ажилчы чоннары национал орукчаны дөрттүң үш кезини боттарынын хереглелдерин хандырары-биле ап турар, а дөрткү кезин социалист чылда болуп, күрүнениң хамаарылгазын артып каап турар. Ажилчыларын болгаш албан-хаагычтарынын ортумак ажил телевири дык улгаткан. Улетпур ажилчыларын боттук ажил төлөвирин 1939 чылдын денели-биле алдыр, 1952 чылда 35 хуу өскөн.

Күш-ажыкчы чед ажилдыг ажил-агычларын кижигунеринин база хуу тараачынарын олча-ажык ол ышкаш өскөн. Сөөлгү дөрт чылдын дургузунда чурттага тудугларынче улуг кичээгей салдыган. Нийти шөлү 3400 муу дөрбелчин метр чурттага ба-жынары туттунган. Чүгле суурларда 2465 муу дөрбелчин метр шөлдүг 41 муу баычтар туттунган.

Чонун культурулу денелинин бедилгезине дык чедикчиинер чедип алдыган. Дээди өөредилге черлеринин экижтери чонун оолдарына болгаш уругларынга калбаа-биле ажиттынган. Болгар Улус Республикада студентилерин саны 1939 чылдын денелинде үш катап улгаткан. 1952 чылда ортумак школаларга болгаш ортумак тускай дээди өөредилге черлерине дайы мурундагызын алды катап хей өөреникчилер өөрөнгөн. Бирик бил-бес чорук долuzu-биле узукатынган.

(СЭТА).

Герман Демократтыг Республиканың премьер-министринин чанында парламента ведомствозунуң дыңнады

БЕРЛИН. АДН агентилелин дыңнадым эзуаар алдыр, Герман Демократтыг Республиканың премьер-министринин чанында парламента ведомствозу чоокта чаа дыңнадыг дамчыткан. Ол дыңнадыга чугаалап турары болза:

Империалисттик парламента, база хамактаны мурнунда барын-берлин парламента меге болгаш хол непередишкенин дузасы-биле Берлинниң демократтыг секторунга болгаш Герман Демократтыг Республикага база катап үймээзинер болуп деп турар дээр бодалды тургузарын элээн каш хүнерде оралдажып келген. Корум-чуруму болгаш тайбын тургузушкуну үргэдээр деп оралдажышкыны база катап органи-

заастарынын дугайында даштыкы болгаш немец монополистерин база оларнын Германияда дузалакчыларынын бодалдарынын дугайын доктаамал чорудуп турар өжээзирек кампания херечилеп турар.

Дайын байдалынын дугайында хоойлунуң чүүлдерин чоорту кушчок болдуруп турары, июль 17-де болган болушкуннарга холбаштыр туттуруп хоругдатырган кижилерин улуг нуруузу хостап үндүргени болгаш 1953 чылдын июль 9-та Берлинге чогуур харылзааларын катап чорудуп эгелээни болза, үстүнде айтылган бүгү шуугаазынарнын кандыг-даа үндэсинери чок дээр дугайын херечилеп турар.

(СЭТА).

Француз журналистин ССРЭ-ге чоруп чоранынын дугайында чүүлү

ПАРИЖ. Совет профэвилелдеринин чалааны-биле ССРЭ-ге чоруп чоран Марсель Жибаленин чүүлүн «Комба» деп солунда парлап үндүрген. ССРЭ-нин девискээри-биле хостуг чоруп чоранынын дугайын болгаш совет хамаатылар-биле хостуг беседалагып чоранынын дугайын Жибален ук чүүлүнде бижип турар.

Жибален совет улустун тайбынче чүткүлүн база бижээн. «Хүн бүрү-ле биске салдынып турган хей санын айтыргаларын аразында баштайгы айтыргалар барык-ла тайбынга хамаарып турган. Ол чүгле орус удурткучуларын талазындан ындыг болуп турган эвес, харын бөдүүн кижилерин талазындан база ындыг болуп турган. Совет удурткучуларын бодалын эзуаар алдыр, эконо-

миктиг хөгжүлдени чүгле тайбын арга-биле үргүлчүлөп болур».

ССРЭ-де улуг тургузушкуну кайгамчык магадал көргөни Жибален база бижээн. «Экономиказы үргүлчү-ле доктаап турар болгаш ажил чок болуп чоруктун айылы тодаргай чуртунуп турар чурттан ССРЭ-ге келген кижи совет экономиктиг көдүрүлүшкуну көргөш, чаягаар-ла минни бээр. ССРЭ канчаар-даа ажак улуг тудушкуну ышкаш болуп кээр. Туттунуп тургустунуп турар заводтары болгаш бүдүрүлгелерин, көвүрүлгелерин болгаш чурттага баычтарынын чежени көрбөзү дээр бисти! Мурунда агаарда ышкаш сагындырып турган саннар херек кырында боттук амыдырал болуп чуртунуп келир».

(СЭТА).

Аныяктарның болгаш студентилерин дөрткү Бүгү-делегей фестивалынын белеткел комитетинин дыңнады

БУХАРЕСТ. Аныяктарның болгаш студентилерин тайбын болгаш найырал дээш дөрткү Бүгү-делегей фестивалынын белеткел комитетинин дыңнадында чугаалап турары болза, баштайгы медээлер эзуаар алдыр, фестивальга 102 чурттарын делегациялары келир деп турар. Фестивальга киржип чурттарын саны оон-даа хей болуп деп санаарынын бүгү барымдаалары бар.

Фестивальга белеткенир сорулга-биле чорудуп турар хемчеглерин дугайында медээлер бүгү чурттардан кезип турар. Июньда культураныг ужуражылгаларын болгаш спорт маргылдааларын, кежээлерин бол-

гаш митингилерин дык хөйү-биле эрттирген, анаа делегейин аныяктары тайбынче болгаш чангыс-епче тура-соруун илередип турганнар. Ол хемчеглеринин эң делгернег хемчеглеринин бирээзи болза, национал фестивалдар болган. Чижээ, Бразилияга июль 20-ден 29-ка чедир аныяктарын бүгү-бразили фестивалы болуп эрткен. Шак ындагы национал фестивалдар Иранга, Пакистанга болгаш өске-даа чурттарга болгулаар.

Июль 12-де итали аныяктарнын тайбын болгаш найырал дээш национал хүнү болур.

(СЭТА).

Кореяда болушкуннар

Кореянын Улустун армиянын Кол командьаланын дыңнады

ПХЕНЬЯН. Корея Улус-Демократтыг Республиканың Улустун армиянын Кол командьаланын июль 12-де медээлээни болза:

Эрткен хүнүн дургузунда улустун шериглери Чанпхэни районо

ол черлеринге уjur-дузалыг тулушкуннарны чоруткан.

Июль 12-де Улустун армиянын зениттик кезектери болгаш адыгычлар дайзынын дөрт самолёттарын андара аткан болгаш ийи самолётту үрөй аткан.

(СЭТА).

СПОРТ

Автомобиль спортунуң талазы-биле чурттуң бирги чери дөөш

Июль 12-де Москва чоогунда 23 километр черде Минск шоссе орукча эки-тура спорт нитилелдеринин яны-бүрү өнүгүп-туктары хөлбейенип турган. 1953 чылда автомобиль спортунуң талазы-биле ССРЭ-нин хууда команда талазы-биле бирги чери дөөш чарыш моон эгелеп үнгөн.

«Победа», «Москвич», «ЗИС» деп чик автомашиналар удаа дараалаштыр үнүп турган. Рульдер артында — чурттуң эң кижи чалаачылары. Шоссе орук 125 километр дурттуг. Олар ону дөрт катап доганыр ужурулуп турганнар. Ынчаарга 500 километр болур.

Маргылдаага ол ышкаш чарыштын тускай ийи машиназы база киришкен. 250 кубик сантиметр чедир ажилчин хемчээлиг шимчедикчилик Харьковтун аутомобилдунун «250» деп машиназын спорт мастери Лорент чалаачылап чоран. Ийи, улуг ажилчин хемчээлиг шимчедикчилик «Звезда» деп аутомобильди спорт мастери А. Амбросен-

ков («Торпедо») башкарып чоран. Олар 50 болгаш 100 километр черлерде чораннар.

Шоолуг эвес үе эрткенде хыналда пунктунче алдан километрден дыннаган. Мастер Лорент бо хемчээли 20 минута 43,1 секунда эрткен. Ортумак дүргени — шакта 144 километр 799 метр болган. Эш Амбросенков ол-ла хемчээли 17 минута 26 секунда эрткен. Оон шакта ортумак дүргени — 172 километр 84 метр, 100 километр черин Лорент 40 минута 31,8 секундда эрткен. Шакта ортумак дүргени — 148 километр 38 метр болган.

«Победа» автомобильдерин чарыжына команда талазы-биле бирги черин Горькийнин Молотов аттыг аутомобилдунун спортсменнери чаалап алган. «Москвич» автомобильдерин бирги черин Москвадан биче хемчээлиг автомобильдеринин заводунун командазы алган.

(СЭТА).

Школачыларның чайгы 7 дугаар спартакиадазы доозулган

Июль 12-де областын школачыларының чайгы 7 дугаар спартакиадазы доозулган. Күженишкенин демиселдин түнелинде Кызылдан, Чөөн-Хемчиктин болгаш Улуг-Хемнин школачы спортсменнери маргылдааларын бүгү хемчеглерин талазы-биле хей саннары алгылааш, тилекчи болуп шыгарааннар.

Кызыл школачыларнын спортсменнери бирги, Чөөн-Хемчиктин—ийги, Улуг-Хемнин — үшкү черлери чаалап алганнар.

Бо маргылдаанын үезинде спорттун дык хей чүүл хемчеглеринин талазы-биле школачыларнын область

рекордтары чаартынган. Эң ылангыя аныяк спортсмен Соколов (Кызыл) чүс метрге чарышка маннааш, ол дистанцияны 13,2 секундда келген. А граната октарына Макаров (Кызыл) 40 метр 50 сантиметрин октааш, шыгараан. Уругларнын еразындан 100 метрге Дуценко (Кызыл) эң кашпагайын көргүзүп, 14 секундда маннаан.

Областын эң аныяк спортсменнери маргылдаага кижикшиинин түнеддерин хүп келген тудум-на чаартып, экижидер деп хүлээгени алгаш, районнарынче эеп чорупканнар.

М. ТОПЧИЕВ.

СУДУН ЗАЛДАРЫНДАН

Социалист өнчүнү оорлааннарга шыкыг кеземчени көргүскөн

Иван Петрович Витнер дээрзи Бий-Хем районун Алды-Өөк көдээ Советтин дарганын бодунун ажилдап турганын ажилга алгаш «Өк» совхозунун бир адын оорлааш, Чартык деп аттын кырынга меге документ тургускаш, ук аты районун орук кидизинге садыпкан.

Витнерни бо ооржу чоруун СЭКП Бий-Хем райкомунун бюрозу көргөш, Витнерни СЭКП-нин хүрээ-

ленинден үндүрүп, оон херээн районун улус судунче шилчтик. Бий-Хем районун улус суду Витнерни соржу херээн чоокта чаа көргөш, ооржу Витнерни 10 чылда хоругдалга шийткен. Айттың эртээнге Витнернин алганы 1500 рубльди оон алгаш күрүнө хөргөнгинче шилчтик болгаш аты шы ээзи «Өк» совхозунга эгиткен.

Ооржуну шийткен

Алексей Игнатьевич Перемитин дээрзи Бий-Хем районун «Красный пахарь» колхозтун хой фермазындан 13 каракуль хураганнар кештерин оорлаан.

Бо дугайында херекти Бий-Хем районун улус суду көргөш, Перемитини 5 чылда хоругдалга шийткен. Перемитинин оорлааны 13 саныг хураган кештерин ол колхозка дедир эгиткен.

Харысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

СЭЭКТЕР—кадыкшылганың хоралыг дайзыннаны

Олар—ижин тифиниң, дизентериянын, туберкулэзтун, гистертиң болгаш өске-даа аарыгларнын калдавырларын тарайн турарлар.

СЭЭКТЕРНИ ЧАГДАТПАНАР!

Аыш-чеминер тогланчызын, хирлиг саваларны чогуур өйүнде аштап арыгларан. Аыш-чеминер болгаш саванарны сээктерден дугланар. Херим-кажаа, бажың иштин арыг тургузунар.

СЭЭКТЕРНИН НЕПТЕРЭЭР ЧОРУУН БОЛДУРБАНАР!

Оларын өзүп-төрүүр узы—өлек болгаш чуунду боктарын чогуур өйүнде арыглап аштанар! Чуунду төгер уургайларын болгаш бок чыгыр өске-даа черлерин үттерин так кылдыр дуглап, оларны хлорулуг чугай ийкпе, азы хоюг доурак-биле бысканнап чажынар.

СЭЭКТЕРНИ ЧОК КЫЛЫНАР!

Бүгү-ле аргаларын болгаш чепсектерин хереглеер: сээк хораннаар суук чүүлдерин, хоранын саазынарын, чыпшындар саазынын, 2 хуу чыгыр аямидирлиг формалинын, сээк шүүрлерин болгаш өске-даа чүүлдерин.

БИЛИП АЛЫНАР: чазын ийкпе, азы чайын өзгезинде чадгыс сээкти өлүрери чайынч таянчузунде мун сээктерин өлүргени биле бир дөмей болур.

Тыва областын санитар-чырыдышкын бажыны.

ЮРИДИКТИГ КОНСУЛЬТАЦИЯ

Херэеженнерин болгаш бичин уругларнын күш-ажылынын камгалалы

ССРЭ-де херэеженнер эр кижилер-биле бир дөмей эргелиг. Ылангыя күш-ажыл алыр, ажил төлөвир алыр, дыштаныр, социал хандырылганы алыр эргени херэеженнерге совет хоойлу берген. Херэеженнерге болгаш бичин уругларга күш-ажыл камгалалынын чамдык немелде нормаларын доктааткан. Онда аар ажилдарга болгаш кижинин кидыгына хоралыг бүдүрүлгелерге херэеженнерин болгаш назын четпэннерин күш-ажылын ажилгаары хоруглуг. Бичин уругларга болгаш херэеженнерге аар чүүлдерин дажыгларын болгаш шимчедип хөдөлдирерин чавызаткан нормаларын доктааткан.

Бичин уругларны ажилга хүлээп алдырны минимальдыг назын—16 хар, ынчаарга чамдык таварылгаларда күш-ажылдын камгалал организацианын чөшпээрели-биле ол назыны 14 хар чедир кудулаткан туруп болур. Ажилга хүлээп алган 14-тен 16 хар чедир бичин уругларга 6 шактын ажил хүнүн доктааткан.

Ажилчын бичин уругларнын кадын камгалаар сорулга-биле бир чыл иштинде бирден эвээш эвес эмчи шинчилгезин эрттирер ужурулуг.

Сааттыг херэежен кижин болза, сөөлүнде ажилдап турган алды айлардын дургузунда ап келген ажил төлөвирин хевээр артырбышан, ону элээн чик ажилче шилчидерин негээр эргелиг. Оон ында ажилчын болгаш албан хаагыч херэеженнерге божугу же чедир 35 хар

леидарлыг хүннер иштинде база божаанын соонда 42 календарлыг хүннерде, тодаргайлаарга шутту 77 хүннер иштинде күрүненин социал хандырылганын чурумун эзуаар пособиени беришшан, сааттанганын болгаш божаанын шөлээнин берип турар.

Херэежен кижин өй-тавында эвес божаанда азы ийистеп божаанда, жоон соонда анаа бээр шөлээни 56 календарлыг хүннер чедир тылсып болур.

Бүдүрүлгелерин болгаш албан черлеринин удурткучулары болза, херэежен кижиге сааттанганын болгаш божаанын шөлээнинге холбаштыр сааттыг херэеженнерге ээлчеглиг шөлээни бээр хүлээлгелиг.

Божаанын талазы-биле дузаламчыны ук бүдүрүлгеге азы албан черинге үш айдан эвээш эвес үеде үзүктөл чок ажилдап турар ажилчын болгаш албан хаагыч херэежен кижиге төлөп бээр.

Сааттыг херэеженнерин сааттанганынын беш дугаар айындан эгелээш оларнын чөшпээрели чокка ажилдап турган черден сээкээр албанга чорудуп болбас.

доктааткан ээлчегден ажыр ажилдарга кирибес.

Уруг эмизер херэеженнерге дыштаныр болгаш чеминер нийти чапсарлардан ангады 3,5 шак болгаш-ла чартык шактан эвээш эвес узамдыгышкынын тускай немелде чапсарларын берип турар. Дүштеки чемини чапсарларындан ыгылар ындагы чапсарларын ортумак ажил телевиринге кири санаар.

Күш-ажыл дугайында хоойлуну, ылангыя күш-ажыл камгалалынын хоойлузун үрээ дугайында буруулуг болган албан-дужалдыг кижилерин «Күш-ажыл дугайында хоойлуну үрээр чорук-биле демисел талазы-биле хемчеглер дугайында» Төп Күүсекчи Комитеттин болгаш ССРЭ-нин Улус Комиссарларынын Чөвүлелин 1929 чылдын январь 2-де доктаалын, «Күш-ажыл дугайында хоойлуну үрээни дээш албан-дужалдыг кижилерге хүлээдир административтиг харысалга дугайында» РСФСР-нин Улус Комиссарларынын Чөвүлелин 1932 чылдын ноябрь 7-де доктаалын болгаш Күш-ажыл дугайында хоойлуну кодексинин 148 чүүлүнүн «Д» пунктузун эзуаар административтиг харысалгага кирир, ылангыя күш-ажыл камгалалынын, аймыл чок чоруктун техниказын болгаш улутпурчун арыг-шевер байдалын үрээ буруулугларын РСФСР-нин Кеземче Кодексинин 133 чүүлүн эзуаар кеземче харысалгазынга кирир.

Профэвилелдеринин Төп Комитеттеринин техниктиг инспекторлары болза, күш-ажыл дугайында хоойлууну үрээкчелеринге 100 рубльден ажыг эвес түнүг ашка штрафын административтиг кеземче шынарлыг оонаар.

ВПСФ-тин кирип келгенин эзуаар ССРЭ-нин Улус Комиссарлары-

нын Чөвүлелинде бадылаан профэвилелдеринин Төп Комитеттеринин код техниктиг инспекторлары болза, ССРЭ-нин Улус Комиссарларынын Чөвүлелин 1944 чылдын июль 30-де доктаалын эзуаар күш-ажыл камгалалынын болгаш аймыл чок чоруктун техниказын талазы-биле негелдерин үрээ буруулугларын 500 рубль чедир хемчээлиг штрафтар эргелиг. Аймыл чок чоруктун техниказын болгаш бүдүрүлгенин санитар байдалынын негелдерин үрээни дээш штраф оонар чүүлдерин тодарамышкынын РСФСР-нин Күш-ажыл Улус Комиссарларынын 1930 чылдын январь 18-те үндүрген ынавыла күөөдери доктаалында айткан.

Чүмк чүдүрер болгаш чүмк дүжүрер ажилдарда багай байдал дээш, чылдын соок үезинде ажык черге ажил дугайында болгаш өске-даа четпес чүүлдер дээш ССРЭ-нин Күш-ажыл Улус Комиссарларынын 1931 чылдын сентябрь 30-де доктаалын база ССРЭ-нин Күш-ажыл Улус Комиссарларынын 1929 чылдын декабрь 31-де доктаалын эзуаар штраф оонар.

Күш-ажыл дугайында хоойлуларын үрээни дээш административтиг харысалгага кирир дугайында акт тургустунган соонда ук штрафты оонар. Штраф оонар дугайында доктаалды алган хүнүнден сонгаар 10 хүннер дургузунда штрафы төлөөн турар ужурулуг. Штрафтын түнүг штрафтаткан кижинин алыр ажил төлөвиринден төлөтүргөн туруп болур. Оонаган штрафты бүдүрүлгө азы албан черинин хөргөнгизи биле төлөөри хоруглуг.

А. ТУШКОВ

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕСИ: Кызыл, Шетинкин куумчүзү, бажың 7 ТЕЛЕФОНАРИ: Харысалгалыг редакторнун 3—62, харысалгалыг редакторнун кидистеринин 3—88; харысалгалыг секретарынын 4—98; пропаганда болгаш агитация, уран-чүзү, көдээ ажил-агыч, улутпур болгаш транспорт, чагаа

Облукүүсковиц типографиясы.